

**Het weblog als instrument voor reflectie op leren en handelen:
Een verkennende studie binnen de eerste- en tweedegraads lerarenopleiding¹**

Iwan Wopereis
Open Universiteit Nederland
Peter Sloep
Open Universiteit Nederland
Sybilla Poortman
Fontys Hogescholen

Samenvatting Posterpresentatie ORD 2010, Enschede

¹ Een artikel over deze verkennende studie wordt binnenkort gepubliceerd. Referentie: Wopereis, I. G. J. H., Sloep, P. B., & Poortman, S. H. (accepted). Weblogs as instruments for reflection on action in teacher education. *Interactive Learning Environments*.

Introductie

Een weblog is een regelmatig geüpdate persoonlijke website waarop bijdragen in omgekeerd chronologische volgorde worden getoond en door derden kunnen worden becommentarieerd: een ‘een dagboek op internet’ aldus Van Dale Online. Van de mogelijke toepassing van weblogs binnen lerarenopleidingen hebben we een verkennende studie gemaakt. In onze ogen is het weblog een interessante digitale variant van het aloude logboek (cf. Korthagen, 1993). Naast de eigenschappen van het authentieke logboek (bijvoorbeeld ‘vastleggen van ontwikkeling’), biedt het weblog ook de mogelijkheid tot interactie (i.e., (peer) feedback). Daarnaast is het op elk moment en op iedere computer met een internetverbinding (al dan niet achter wachtwoord) te benaderen en biedt het mogelijkheden om te personaliseren (een eigenschap die ‘eigenaarschap’ bevordert). Deze en andere eigenschappen maken het weblog tot een interessant instrument voor reflectie op leren en handelen (cf. Wang & Woo, 2008). We verwachten dat weblogs bijdragen aan frequenter en dieper reflecteren, vanwege een toegenomen interactie tussen studenten (i.e., peer feedback en discussie) en docenten. Bovendien verwachten we dat weblogs problemen met reflectie, zoals het uitstellen van reflectie, helpen tegen gaan. Om onze verwachtingen te toetsen hebben we studenten van eerste- en tweedegraads lerarenopleidingen gedurende 8 weken met behulp van weblogs laten reflecteren op hun handelen tijdens de stage. Hun reflecties en interactie (cf. peer feedback) zijn gedurende deze periode vastgelegd en geanalyseerd.

Methode

Drie groepen studenten namen deel aan het onderzoek (totaal n=20). Twee groepen (8 eerstejaars en 9 derdejaars) studenten volgden een vierjarige tweedegraads lerarenopleiding en een groep van 3 studenten volgde een eenjarige eerstegraads universitaire lerarenopleiding. Docenten en

studenten kregen een volledig ingericht weblog tot hun beschikking. Het weblog van de docent vormde het middelpunt van een groep: daar werden middels websyndicatie de links naar de meest recente bijdragen van studenten getoond. Verder bevatte elk studentenweblog links naar de weblogs van medestudenten. Studenten konden hun reflectiebijdragen categoriseren op basis van de competentie-indeling van de Stichting Beroepskwaliteit Leraren.

Het onderzoek startte met een instructie voor studenten waarin het schrijven van reflectiebijdragen en feedback in weblogs werd geoefend. Deze instructie sloot aan op de reflectie-instructie die reeds was aangeboden in het reguliere curriculum. Na afloop van de instructie werd een voorkennistoets afgenomen (gericht op reflectie en internet- en webloggebruik). De studenten werden vervolgens gevraagd om gedurende een stageperiode van 8 weken te reflecteren op gegeven lessen en feedback te geven op lessen van groepsgenoten. Na afloop van deze periode werden de studenten gevraagd een evaluatievragenlijst in te vullen en mee te werken aan een groepsinterview. Reflectiebijdragen en feedback ('comments') werden inhoudelijk geanalyseerd door 2 beoordelaars. De nadruk lag hierbij op een inventarisatie en categorisatie van onderwerp, vaardigheid, diepte van reflectie en (mogelijke) reflectiecycli. Per groep werd tevens de sterkte van het sociale netwerk bepaald door voor iedere groep de centraliteit te bereken (Freeman, 1979). Aan de hand van vragenlijsten en groepsinterviews is de gepercipieerde waarde van de reflectieweblogs bepaald.

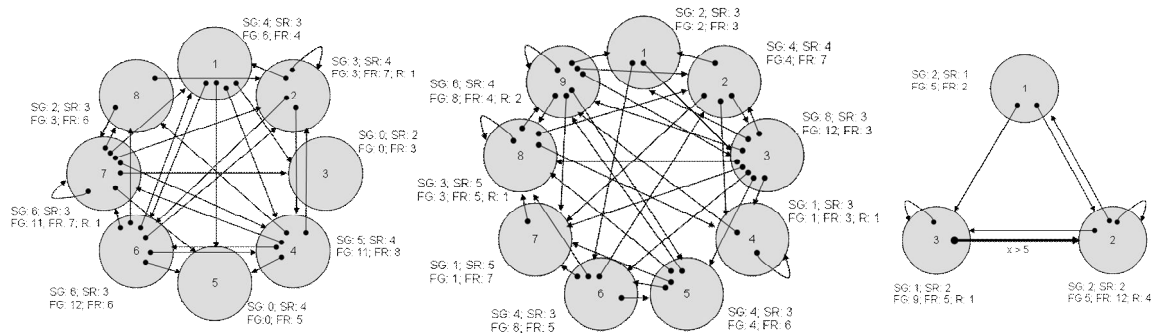
Resultaten

De studenten schreven in totaal 162 reflectiebijdragen. De eerstejaars studenten van de tweedegraads lerarenopleiding en de studenten van de eerstegraads lerarenopleiding schreven gemiddeld meer dan 1.5 reflectiebijdrage per student per week. De derdejaars studenten van de

tweedegraads lerarenopleiding bleven achter met een gemiddeld aantal bijdragen van nog geen 0.5 reflectiebijdrage per student per week. De studenten besteedden ongeveer 48 minuten per week aan het schrijven van reflectiebijdragen en ongeveer 37 minuten aan het lezen van de weblogs.

De inhoudsanalyse van de reflectiebijdragen maakt duidelijk dat de studenten vooral reflecteren op de interpersoonlijke (n=69), de organisatorische (n=35) en de vakinhoudelijk en didactische competentie (n=28). De diepte van de reflectie was relatief gering. Slechts 31% van de reflectiebijdragen kon worden getypeerd als 'diepe reflectie' (dit percentage lag bij de derdejaars studenten van de tweedegraads lerarenopleiding het hoogst: 58%). Studenten reflecteerden doorgaans op incidenten; een cyclisch patroon, waarbij sprake is van een relatie met eerdere reflectiebijdragen, kon in 19% van de bijdragen worden vastgesteld.

De studenten schreven in totaal 127 reacties (feedback) op reflectiebijdragen van medestudenten. De studenten van de eerstegraads lerarenopleiding schreven gemiddeld 1.33 reactie per student per week, de eerstejaars studenten van de tweedegraads lerarenopleiding schreven gemiddeld 0.75 reacties per student per week en de derdejaars van dezelfde opleiding gemiddeld 0.65. De feedback van studenten (n=127) was doorgaans constructief (n=75) en bestond voornamelijk uit tips en suggesties (n=95). Een sociale netwerkanalyse liet zien dat iedereen feedback kreeg en gaf aan meerdere leden van de groep (Freeman, 1979). Figuur 1 visualiseert de peer feedback per groep. Interessant is verder dat studenten het schrijven van reflectiebijdragen niet lang uitstellen.

Figuur 1. Visualisatie peer feedback per groep (SG is aantal studenten die feedback gaven; SR is aantal studenten die feedback geven; FG is aantal gegeven reacties; en FR is aantal gekregen reacties).

Conclusie

Deze studie maakt duidelijk dat het weblog gebruikt kan worden als instrument voor het reflecteren op leren en handelen in de stage. Vooral de mogelijkheid tot interactie draagt bij tot het succes. Het onderzoek liet echter ook zien dat een gedegen implementatie en ondersteuning onontbeerlijk is: studenten schrijven en reageren bijvoorbeeld minder frequent en diep dan aanvankelijk werd verwacht.

Ook de flexibiliteit van het instrument (eenvoudig en altijd inzetbaar) is een succesfactor. Waarborging van privacy wordt belangrijk gevonden: de bijdragen dienen uitsluitend bestemd te zijn voor docent en groep, niettegenstaande de opmerking van een student van de eerstegraads lerarenopleiding die graag meer reacties zou willen krijgen. Groepsgrootte lijkt daarom een derde succesfactor te zijn. Verder dient dubbel werk voorkomen te worden: idealiter dienen de weblogbijdragen en bijbehorende feedback (de 'formatieve evaluatie') als input voor de (summatieve) evaluaties in portfolio's. De afstemming tussen instrumenten zou daarom

onderwerp van toekomstig onderzoek naar reflectief webloggebruik moeten zijn, net als de uitvoering van grootschaliger experimenteel onderzoek.

Referenties

- Freeman, L.C. (1979). Centrality in social networks. Conceptual clarification. *Social Networks*, 1, 215-239.
- Korthagen, F. (1993). Het logboek als middel om reflectie door a.s. leraren te bevorderen. *VELON Tijdschrift voor lerarenopleiders*, 15(1), 27-34.
- Wang, Q.Y. , & Woo, H.L. (2008). The affordances of weblogs and discussion forums for learning: A comparative analysis. *Educational Technology*, 48(5), 34-38.